

Utbildningsdepartementet

Statens skolverk
106 20 Stockholm

Uppdrag till Statens skolverk om förtydligande av förskoleklassens och fritidshemmets uppdrag m.m.

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Statens skolverk att lämna förslag till ändringar i de förordningar om läroplaner som gäller för förskoleklass och fritidshem och vissa andra förordningar om läroplaner, i syfte att förtydliga dels förskoleklassens och fritidshemmets uppdrag, dels övergången mellan förskola, förskoleklass, fritidshem och skola. De förordningar som förslagen ska avse är förordningen (SKOLFS 1998:16) om läroplan för förskolan, förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, förordningen (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan samt förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall, förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall och förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan.

Skolverket ska med utgångspunkt i nuvarande reglering i skollagen (2010:800) samt tillämpliga delar i avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag och 2 Övergripande mål och riktlinjer i de ovan nämnda läroplaner som gäller för förskoleklassen och fritidshemmet ge förslag till två nya avsnitt i dessa läroplaner. Avsnitten ska tydliggöra syftet med utbildningen och dess innehåll i förskoleklassen respektive fritidshemmet.

Skolverket ska vidare ge förslag till ändringar i dels avsnitt 2.5 Övergång och samverkan i de ovan nämnda läroplaner som gäller för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan samt förskoleklassen och fritidshemmet, dels avsnitt 2.5 Samverkan med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet i 1998 års läroplan för förskolan. De föreslagna ändringarna ska förtydliga relevanta avsnitt om övergången mellan förskola, förskoleklass, fritidshem och skola.

En förutsättning för hela detta uppdrag är att tydliggörandena inte ska medföra några nya eller utökade åtaganden för huvudmännen och därmed inte medföra några ekonomiska konsekvenser för huvudmännen eller staten.

Förslagen ska utarbetas i samverkan med forskare på området.

Skolverket får för 2015 använda högst 1,5 mnkr kronor för uppdragets genomförande. Detta finansieras inom ram på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet, ap. 3 Till Statens skolverks disposition*.

En delredovisning av uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 juni 2015. En slutlig redovisning av uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 30 november 2015.

Bakgrund

Bestämmelser om förskoleklassen finns i 9 kap. skollagen (2010:800). Syftet med utbildningen i förskoleklassen är att stimulera elevernas utveckling och lärande och förbereda dem för fortsatt utbildning. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov samt främja allsidiga kontakter och social gemenskap (9 kap. 2 §).

Bestämmelser om fritidshemmet finns i 14 kap. skollagen (2010:800). Fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Fritidshemmet ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap (14 kap. 2 §).

För varje skolform och för fritidshemmet ska gälla en läroplan som utgår från bestämmelserna i skollagen (1 kap. 11 §). För förskoleklassen och fritidshemmet gäller i tillämpliga delar den läroplan som gäller för grundskolan (se 1 § förordningen [SKOLFS 2010:37] om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet). Detta gäller dock inte förskoleklass och fritidshem som anordnas vid en skolenhet med specialskola eller sameskola. I sådana fall gäller i stället i tillämpliga delar läroplanen för specialskolan respektive läroplanen för sameskolan (se 1 § förordningen [SKOLFS 2010:250] om läroplan för specialskolan samt förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall och 1 § förordningen [SKOLFS 2010:251] om läroplan för sameskolan samt förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall).

I de nämnda läroplanerna för grundskolan, specialskolan och sameskolan samt i förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan finns ett avsnitt om övergång och samverkan mellan förskoleklass, skola och fritidshem (avsnitt 2.5 i respektive läroplan). I förord-

ningen (SKOLFS 1998:16) om läroplan för förskolan finns ett avsnitt om samverkan med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet (avsnitt 2.5).

När förskoleklassen infördes var syftet bland annat att föra in förskolans pedagogik i skolan. Förskoleklassens specifika identitet skulle kännetecknas av en kombination av förskolans och skolans arbetssätt och pedagogik. Lek, omsorg, skapande och barnets eget utforskande skulle få genomslag även i skolan. Det framhölls att förskoleklassen skulle fungera som en bro mellan förskolan och skolan. Ett ökat pedagogiskt samarbete mellan förskolan och skolan skulle bidra till att utveckla en helhetssyn på barn samt barns lärande och utveckling, vilket skulle leda till en bättre kvalitet i verksamheterna.

I proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet beskrivs inriktningen för undervisningen i förskoleklassen som att den bör vara en kombination av förskolans och grundskolans arbetssätt och pedagogik. Lek och skapande lyfts fram som väsentliga delar i det aktiva lärandet och det betonas att elevens lust och nyfikenhet ska tas tillvara i verksamheten. Utgångspunkten ska vara att lärande sker ständigt och inte bara i arrangerade inläringssituationer (prop. 2009/10:165 s. 358).

Syftet med verksamheten i fritidshemmet är bland annat att stödja elevernas sociala och allmänna utveckling, utvidga och fördjupa deras kunskaper och erfarenheter. Eleverna får även träna på demokrati, inflytande och ansvar i praktiken. Betydelsefulla inslag i verksamheten är lek, rörelse och skapande arbete. Fritidshemmet har också ett uppdrag att samverka med förskolan, förskoleklassen och skolan för elevens bästa i ett helhetsperspektiv.

Fritidshemmet kompletterar skolan på två sätt, dels tidsmässigt genom att ta emot elever under den del av dagen då de inte vistas i skolan och under loven, dels innehållsmässigt genom att ge eleverna delvis andra erfarenheter och kunskaper än de får i skolan.

Skälen för regeringens beslut

Förskoleklassen

I studier framkommer att det inte alltid har varit lätt att förena förskolans och skolans arbetssätt och pedagogik. Å ena sidan finns det studier som visar att förskoleklassen på vissa håll har blivit en skolförberedande verksamhet. Å andra sidan finns det studier som visar att det finns förskoleklasser där förskolans tradition dominerar. Viss forskning ifrågasätter uppfattningen att förskoleklassen skulle vara ”skolifierad”. Några studier har dock påvisat skolmiljöns makt över verksamheten i förskoleklassen och konstaterar att skolmiljön inte gynnar sexåringarnas

behov av rörelse och lärande samt utvecklande lek. I betänkandet I rättan tid? Om ålder och skolstart (SOU 2010:67) framkommer det att olika undersökningar gör gällande att förskoleklassens syfte och verksamhet behöver tydliggöras.

För att förtydliga förskoleklassens uppdrag har Skolverket i oktober 2014 publicerat ett stödmaterial Förskoleklassen – uppdrag, innehåll och kvalitet. Stöd materialet är tänkt att bidra till ökad kunskap om och förståelse för förskoleklassens uppdrag, innehåll och kvalitetsutveckling med utgångspunkt i skollag och läroplan. Stöd materialet riktar sig i första hand till lärare och förskollärare i förskoleklass och rektorer som leder och samordnar det pedagogiska arbetet i skolan.

Fritidshemmet

Verksamheten i fritidshem kan vara mycket olika när det gäller antal barn per grupp och personalens sammansättning och utbildning, men också när det gäller tolkning och förståelse för fritidshemmets uppdrag att stödja barns utveckling och lärande.

De allmänna råden för fritidshem ger stöd och vägledning i arbetet med att planera en verksamhet som utgår från skollagen och läroplanen och att bidra till att fler elever når målen. Materialet behandlar förutsättningarna för arbetet i fritidshemmet, rektorns pedagogiska ledarskap, lärande i fritidshemmet och samverkan med hemmet.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning (Skolinspektionen 2010:3) har visat att verksamheten i många av fritidshemmen lider av kvalitetsbrister och bör anpassas till att stimulera barns lärande och utveckling på ett mer distinkt sätt. Personalen saknar ofta kunskap om verksamhetens uppdrag och har otillräcklig kompetens. Enligt Skolinspektionen kan den bristande kvaliteten i många fritidshem härledas till otydligheter i styrdokumentet. Läroplanen ska tillämpas inom fritidshemmen men är skriven med skolan som utgångspunkt. Den behöver tolkas och omsättas utifrån fritidshemmets specifika förhållanden. Detta är en relativt komplex uppgift.

Behovet av en tydligare reglering

De läroplaner som gäller för förskoleklassen och fritidshemmet gör det endast i tillämpliga delar. Detta skapar en otydlighet för huvudmän och personal vid verksamheternas genomförande. Om ett särskilt avsnitt för förskoleklassen och ett för fritidshemmet införs i respektive läroplan blir det tydligare vad respektive verksamhet ska ha för innehåll. Huvudmännen och personalen får därmed bättre förutsättningar att bidra till elevernas utveckling och lärande. Det finns även behov av en tydligare reglering när det gäller hur övergången mellan förskola, förskoleklass, fritidshem och skola ska ske. Berörda läroplaner bör därför ändras även i detta avseende.

Mot denna bakgrund bör Statens skolverk ges i uppdrag att lämna förslag på ändringar i berörda läroplaner. Uppdraget till Statens skolverk är ett led i arbetet med att nå regeringens mål om ökad kvalitet och likvärdighet för eleverna i förskoleklassen, fritidshemmet och i skolans lägre årskurser. Avsikten är endast att göra förtydliganden inom ramen för nuvarande reglering. Det är inte aktuellt att ge huvudmännen några nya uppgifter eller utökat åtagande.

De ursprungliga intentionerna med förskoleklassen ska ligga fast och förskoleklassen ska fungera som en bro mellan förskola och skola. Målet med förskoleklassen är att ge barnen en trygg övergång mellan förskola och skola. Två utbildningstraditioner ska mötas i verksamheten för att tillsammans skapa en pedagogik som gynnar sexåringarnas utveckling och lärande.

Fritidshemmet ska fortsätta att ta till vara på de möjligheter som fritidspedagogiken erbjuder samt att erbjuda eleverna en meningsfull fritid och rekreation. Målet med fritidshemmet är att ta till vara elevernas lust att lära. Verksamheten ska utgå från de nationella målen och ta hänsyn till elevernas behov, erfarenheter och tänkande, samt anpassas till elevers olika förutsättningar.

På regeringens vägnar

Gustav Fridolin

Christer Tofténus

Kopia till

Finansdepartementet, budgetavdelningen
Riksdagen, utbildningsutskottet
Statens skolinspektion
Sveriges kommuner och landsting
Friskolornas riksförbund